SISTEMUL DE GHIDARE ÎN CARIERĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA: ÎNTRE TRADIȚIE ŞI PERSPECTIVĂ

Otilia DANDARA
doctor, conferențiar universitar, U.S.M.

Abstract

In the space of Republic of Moldova career guidance system had an evolution connected to socio-political context. In about 120 years has changed four times. At the moment it is necessary to strengthen the methodological basis of career guidance process and career guidance system.

Sistemul de ghidare în carieră a fost dintotdeauna un subsistem al sistemului educațional.

În Moldova, ca şi în alte state, acest fenomen reflectă evoluția societății la nivel macroeconomic. Astfel, în a doua jumătate a secolului al XIX, constituirea sistemului învățământului, prin reproducerea structurii şi concepției existente în imperiul rus, reflecta necesitățile pieței muncii. Evident că predominarea sectorului agrar, slaba evoluție a industriei, a determinat şi un ritm încetinit al evoluției sistemului de învățământ.

Tendința reproducerii rolurilor sociale prin educație este demonstrată şi în tradiția funcționării şcolilor separate pentru băieți şi fete.

În mediul autohton caracteristicile etapei deterministului sociocultural au fost prezente chiar şi la începutul secolului al XX-lea. Fiind o comunitate agrară închisă, cu o mobilitate socială scăzută, mediul rural, predominant în societate, a menținut anumite caracteristici ale procesului educațional, cu mult peste limitele temporale stabilite la scara europeană.

În perioada interbelică, prin respectarea legislației României, procesul de ghidare în carieră se integrează în sistemul educațional existent. Cu toate că la nivel elementar se organizează învățământul mixt, învățământul profesional este predominat de percepția tradițională a dimensiunii de gen.

Politica educațională este reflectată în documente normativ-reglatorii; atât în legi ale învățământului, cât şi în detalierea aspectelor teleologice şi metodologice ale lucrărilor ce exprimau concepția învățământului şi educației. Legea învățământului din 1924 a generat şcolarizarea în masă a copiilor şi a avut drept obiectiv ridicarea învățământului primar la o treaptă superioară. În anii următori reorganizarea şcolii s-a realizat prin două tendințe: una care susținea orientarea realistă a şcolii secundare, alta cate tindea să dea acestei şcoli un conținut preponderent clasicist [1, p. 26].

Legea Învățământului din 1928 prevede renunțarea la cele trei secțiuni ale liceului (*agricol, industrial, comercial*) instituite în 1898, creându-se un singur tip de clase liceale, cu predominarea disciplinelor umanistice. Aceste prevederi au limitat posibilitățile de diversificare a învățământului, de aceea ulterior, prin modificările operate, în liceu au fost instituite secțiile modernă şi reală [idem].

Identificăm o puternică influență a reperelor conceptuale şi experienței țărilor europene, dar se încearcă o adaptare la mediul autohton de către specialiştii în domeniu. I. Nistor menționa că orientarea profesională constituie, fără îndoială, una dinte cele mai însemnate ramuri ale psihologiei aplicate. Alături de selecția profesională, ea este chemată să organizeze sistematic productivitatea omului, marcând prin aceasta paşii cei mai siguri spre meliorismul social [5, p. 11].

În anii ’40 sistemul de învățământ din spațiul pruto-nistrean din nou se reformează, luând deja conturul concepției educaționale sovietice. Sistemul de orientare profesională reflectă ideologia statului sovietic.

O caracteristică a procesului educațional realizată în URSS (şi evident în RSSM) era accentul pus pe educația prin muncă. Făcându-se referire la prevederile politicii educaționale se stipula: „reforma obligă ministerele, departamentele, conducătorii de întreprinderi, organizații, sovhozuri, colhozuri să contribuie pe toate căile la instruirea prin muncă şi orientarea profesională a elevilor” [2, p. 3]. În anii ’70 se intensifică preocupările cercetătorilor din RSSM pentru problema orientării profesionale. E.P. Grossu în lucrarea

„Activitatea şcolii în vederea orientării profesionale a elevilor", menţiona că „pregătirea unor cadre calificate constituie o sarcină importantă nu numai pentru aşezămintele de învăţământ profesional special, ci şi pentru şcoala medie de cultură generală. Datoria acesteia din urmă este de a pregăti tineretul pentru alegerea conştientă a profesiei [3, p. 5].

Orientarea profesională a elevilor punea accent pe necesităţile economiei naţionale şi din URSS formarea de muncitori calificaţi, ţinându-se cont de ramurile specifice.

Caracterul planificat al economiei influenta orientarea profesională şi pregătirea cadrelor. În societatea închisă sovietică, previziunile economice aveau la bază un suport ideologic consolidat, iar caracterul directiv al raportului dintre relaţia stat - societate se reflectă şi în impunerea unei perspective profesionale persoanei.

Prin mecanisme politice se monitoriza activitatea structurilor educaţionale care asigurau rezultatul scontat. Direcţiile orientării profesionale evidenţiau esenţa procesului:

a) instruirea profesională a elevilor, familiarizarea lor cu diferite tipuri de muncă şi profesii; căutarea căilor de formare şi autodeterminare a personalităţii.
b) studierea şi dezvoltarea intereselor profesionale, aptitudinilor şi capacităţilor elevilor, formarea la elevi a motivelor care justifică din punct de vedere social alegerea profesiei.
c) consultaţia profesională, ajutorul acordat elevilor în alegerea profesiei; consultaţii cu referire la continuarea studiilor şi aranjarea în câmpul muncii.

În anii '90, odată cu proclamarea suveranităţii Republicii Moldova se constituie un nou sistem educaţional, reglementat prin Legea învăţământului din 1995, care prevedea printre obiectivele învăţământului şi cultivarea simţului necesităţii de a munci pentru binele propriu şi cel al societăţii, a stimei faţă de cei care produc bunuri materiale şi spirituale [4, p. 39]. Pentru acest act legislativ şcoala din acest spaţiu revine şi la fenomenul diversificării. Se instituie o diversificare târzie, care are loc după ciclul gimnazial şi se realizează prin învăţământul liceal, organizat pe profiluri. În art. 20 punct (2) se stipulează că învăţământul liceal se organizează ca învăţământ de zi în licee teoretice generale şi licee teoretice cu unul sau mai multe profiluri [4, p. 41).

Oricum un nou sistem educaţional are nevoie de repere conceptuale. Primele repere de acest fel vin după cinci ani de la legiferarea funcţionării sistemului învăţământului prin Concepţia Educaţiei în Republica Moldova.

În 2004 este elaborată Strategia Naţională Educaţie pentru toţi pe anii 2004-2015.

Această strategie conţine şi prevederi realizarea cărora ar fi asigurat o educaţie de calitate şi dezvoltarea unor dimensiuni de personalitate necesare integrării sociale, ca de exemplu, crearea unor consilii interdepartamentale de coordonare şi monitorizare a activităţilor tuturor agenţilor educaţionali [idem, p. 19] şi care după părerea noastră ar fi avut un rol important în asigurarea funcţionării sistemului de ghidare în carieră, dar din păcate astfel de consilii nu au fost formate.

În 2003 prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova, este aprobată Concepţia privind orientarea, pregătirea şi instruirea profesională a resurselor umane.

Concepţia este prezentată ca un sistem de viziuni, principii şi direcţii fundamentale ale politicii statului în domeniul valorificării eficiente a resurselor umane [ibidem, p. 1], ea are scopul să creeze un sistem naţional unic, integral şi deschis cuprinzând toate tipurile şi nivelurile de orientare, pregătire şi instruire profesională.

Concepţia prevede constituirea unui sistem de ghidare în carieră în baza disciplinei şcolare „*Educaţia tehnologică*", a disciplinelor facultative „*Viaţa socială şi profesională*", „*Protecţia socială şi profesională*" şi în baza ANOFM. O astfel de viziune asupra sistemului creează din start carenţe. Implicarea în procesul educaţional a unor discipline facultative nu este garantată, or un sistem, pentru a funcţiona eficient trebuie să aibă clar determinate elementele constitutive, actorii şi sarcinile acestora. Mai mult ca atât, experienţa mondială (dar şi istoria evoluţiei procesului în spaţiul autohton), demonstrează eficacitatea

sistemelor mixte, adică implicarea şcolii şi a instituţiilor specializate, doar ANOFM ca instituţie specializată nu este suficient, deoarece reţeaua acestor instituţii este orientată spre un grup-ţintă specific.

În scopul funcţionării Concepţiei, a fost elaborat şi aprobat în anul 2004 Regulamentul privind orientarea profesională şi susţinerea psihologică a populaţiei în problemele ce ţin de carieră.

Este apreciabilă implicarea rolului diverşilor factori educaţionali în procesul de ghidare în carieră, cât şi amploarea „câmpului de influenţă", care pretinde a cuprinde persoane de diferite vârste, categorii sociale şi profesionale.

Ghidarea în carieră este abordată şi la nivel curricular. În mod expres, obiectivele educaţionale ce vizează această problemă au fost reflectate în curriculumul de Educaţie tehnologică, şi Educaţie civică.

Făcând o sinteză a evoluţiei fenomenului de ghidare în carieră realizat în mediul autohton constatăm următoarele:

- în cei aproximativ 120 de ani de când procesul ghidării carierei se conturează ca şi proces distinct, determinat sociocultural şi economic şi susţinut conceptual şi metodic, mediul autohton a parcurs patru regimuri politice, fiecare dintre ele având un sistem educaţional şi realizând procesul de ghidare în carieră conform concepţiei şi ideologiei statului la acel moment istoric;
- la momentul actual sistemul educaţional din Republica Moldova nu a reuşit să constituie un veritabil sistem de ghidare în carieră;
- în condiţiile situaţiei precare economice a unor pături sociale şi a problemelor socioeconomice *per* ansamblu, lipsa unui sistem de ghidare în carieră înseamnă investiţii financiare, de timp şi resurse intelectuale, implicări economice din partea statului în formarea profesională a persoanelor care din motive obiective sau subiective nu valorifică achiziţiile profesionale spre beneficul personal şi social;
- lipsa unui sistem şi proces de ghidare în carieră estimat la rang de prioritate educaţională generează tensiune pe unele sectoare ale pieţei muncii şi lipsă de specialişti calificaţi pe alte segmente ale pieţei muncii;
- reţeaua de Agenţii a Forţei de Muncă, apărută ca o necesitate stringentă şi un răspuns la problema şomajului se preocupă de ghidarea în carieră a persoanelor aflate în dificultate, dar în sistem lipseşte reţeaua de Centre de ghidare în carieră care ar trebuie să ofere servicii tuturor categoriilor sociale şi de vârstă;
- prin constituirea sistemului de învăţământ din Republica Moldova, am revenit la fenomenul diversificării învăţământului pentru ciclul liceal. La moment avem un sistem cu diversificare târzie (sistem care-şi are avantajele şi dezavantajele sale), dar aceste aspecte de structură au mai mult un caracter formal. Lipsa unui proces funcţional de ghidare în carieră, diferenţa nesemnificativă a curriculumului şcolar la cele două profiluri, lipsa de continuitate a diversificării şi neluarea în consideraţie a acesteia în treptele următoare ale învăţământului, nu creează condiţii reale de valorificare a posibilităţilor formative aşteptate de la diversificare;
- factorul principal de realizare a ghidării în carieră este şcoala. În cei 20 de ani de existenţă a sistemului, s-au produs remanieri curriculare prin care s-a încercat fortificarea din punct de vedere conceptual şi metodic a procesului de ghidare în carieră.
- ghidarea în carieră realizată în şcoală are un caracter segmentat. Lipseşte o abordare bazată pe principiul complementarităţii funcţionale a activităţii profesorilor disciplinelor şcolare, a profesorului de educaţie tehnologică, profesorului de educaţie civică, dirigintelui şi psihologului şcolar.
- documentele normativ-reglatorii emise au făcut încercarea de a conceptualiza sistemul şi procesul de ghidare în carieră, dar ca şi documente de politică educaţională conţin şi anumite carenţe şi nu au servit drept reper conceptual şi metodic în realizarea procesului pus în discuţie.

Din cele relatate conchidem că sistemul de ghidare a carierei este o necesitate stringentă în contextul sistemului educaţional. Acest subsistem asigură, de fapt, realizarea esenţei educaţiei ca fenomen social – pregăteşte persoana pentru integrarea socială şi profesională. El trebuie să reflecte corelaţia dintre sistemul educaţional şi cel social, să corespundă necesităţilor individuale şi ale pieţei muncii. Orice bună iniţiativă la

nivel de remanieri ale sistemului de învăţământ, remanieri curriculare sau de altă natură, rămâne la nivel de intenţie, implicând eforturi ale resurselor umane şi financiare, fără a atinge efectul social scontat, dacă funcţionează defectuos sistemul de ghidare în carieră.

Bibliografie

1. Axenti I.A. *Gîndirea pedagogică în Basarabia (1918-1940). Studiu istorico-pedagogic.* Chişinău: Civitas, 2006.
2. Golomştoc A.E. *Munca în comun a şcolilor şi întreprinderilor industriale privind orientarea profesională a elevilor.* Chişinău: Lumina, 1987.
3. Grossu E.P. *Activitatea şcolii în vederea orientării profesionale a elevilor*. Chişinău: Lumina, 1979.
4. *Legea Învăţămîntului*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 62-63.
5. Nistor I. *Orientarea profesională. Partea 1-a. Organizare*. Bucureşti: Societatea Română de cercetări Psihologice, 1939.